

และเอกชน อาทิ การยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ การ
ดำเนินงานกองทุนเงินให้กู้ยืมเพื่อการศึกษาการจัดสรรอุดหนุนค่าเล่าเรียน การ
จัดหาทุนการศึกษาจากแหล่งทุนภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน

4.7 เพิ่มค่าใช้จ่ายทางการศึกษาให้ได้ระหว่าง ร้อยละ 6.7 ของผลิตภัณฑ์
มวลรวมประชาชาติ (GNP) เพื่อให้ทัดเทียมกับระดับมาตรฐานสากล และมุ่งไป
สู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาในปี 2550 โดยกำหนดแนวดำเนินการไว้ดังนี้

4.7.1 เพิ่มงบประมาณทางการศึกษา เพื่อเพิ่มขีดความสามารถ
ในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาโดยรวม

4.7.2 นำมาตรการด้านภาษีทางการศึกษามาใช้

4.7.3 ส่งเสริมสนับสนุนให้ภาคเอกชนดำเนินการจัดบริการทาง
การศึกษาไม่ต่ำกว่าร้อยละ 40 ของสัดส่วนการจัดบริการในภาพรวมทั้งประเทศ

4.7.4 ให้ภาคเอกชนมีโอกาสเข้าร่วมลงทุนดำเนินกิจการโรงเรียน
สังกัดกระทรวงศึกษาธิการด้วยระบบการบริหารที่ยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพ
ภายใต้ข้อตกลงร่วมกันระหว่างภาครัฐ กับเอกชน เพื่อเป็นการแบ่งภาระด้าน
งบประมาณของรัฐในการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายรวมทั้งให้บังเกิดคุณภาพ
และสอดคล้องกับความต้องการของผู้ปกครอง

4.7.5 ให้ท้องถิ่นมีส่วนรับผิดชอบการจัดบริการทางการศึกษามากขึ้น
ด้วยการผ่อนคลายกฎระเบียบที่ควบคุมสถานศึกษา และกำหนดมาตรการจูงใจที่
เหมาะสมอื่น ๆ

4.7.6 ให้นำข้อมูลค่าใช้จ่ายในการจัดบริการทางการศึกษาของ
โรงเรียน ทั้งที่สังกัดและที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงศึกษาธิการทุกระดับ ทุก
ประเภท มาพิจารณาปรับปรุงการเก็บเงินบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียม การเรียน
และค่าธรรมเนียมอื่น ๆ ให้เพิ่มขึ้นจากอัตราปัจจุบัน

จากแนวทางการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่มีเป้าหมาย
สูงสุด เพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษา และสร้างผลผลิตนักเรียน
ให้ได้มาตรฐานทุกระดับเป็นที่ยอมรับของสังคม เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนา

ประเทศสืบไป ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลที่แถลงต่อสภา
 เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2539 ที่กล่าวว่า รัฐบาลมีเจตนารมณ์ที่จะพัฒนาคนใน
 ฐานะเป็นจุดศูนย์กลางของการพัฒนาทั้งปวง โดยขยายการศึกษาภาคบังคับพื้นฐาน
 พร้อมด้วยสวัสดิการอื่น ๆ ที่จำเป็น ให้องค์กรปกครองท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมใน
 การจัดการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของท้องถิ่น
 ส่งเสริมการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อขยาย
 การศึกษาให้เข้าถึงชนบทที่ห่างไกลได้อย่างทั่วถึง และปรับปรุงสวัสดิการให้แก่
 ครูอาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ (วิโรจน์ สารรัตนะ , 2539)
 ดังนั้น การปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้าง
 บุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์กรแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ โดยมี
 แนวทางในการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ (1) ปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษาทุก
 ระดับให้มีมาตรฐาน คุณภาพเท่าเทียมกัน และกระจายการบริการครอบคลุมทุกพื้นที่
 โดยกำหนดให้มีการจัดทำแผนที่ตั้งโรงเรียน และสถานศึกษา กำหนดขนาดเกณฑ์
 มาตรฐาน มีผังแม่บทอย่างเต็มรูปแบบ กระจายอำนาจให้ท้องถิ่น มีส่วนร่วมรับ
 ผิดชอบและมีองค์กรติดตามประเมินผล อย่างต่อเนื่อง (2) ปฏิรูปครูและบุคลากร
 ทางการศึกษาให้มีจิตสำนึก มีความรับผิดชอบในหน้าที่มีความรู้และทักษะในการ
 ปฏิบัติงาน มีขวัญกำลังใจ และความมั่นคงในอาชีพ โดยการปรับรื้อระบบ การ
 กำหนดตำแหน่ง กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ พัฒนาระบบการเลือกสรรบุคคล
 ปรับปรุงระบบสวัสดิการ แก้ไขปัญหาการขาดครู พัฒนากลไกบริหารการศึกษา และ
 ปรับปรุงงานการนิเทศติดตามงานวิชาการอย่างต่อเนื่อง (3) ปฏิรูปหลักสูตรและ
 กระบวนการเรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภท
 โดยปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอน ให้สามารถเตรียมความพร้อม สร้าง
 บรรยาการศาสตร์เรียนรู้ ผูกการคิดอย่างเป็นระบบ ให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมใน
 การพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรวิชาชีพครู ปรับปรุงการวัดผล และให้มีการกระจาย
 อำนาจทางวิชาการ (4) ปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา โดยมีมุ่งกระจายอำนาจ
 พัฒนากลไก รองรับการกระจายอำนาจระดับจังหวัดให้ครอบคลุม ชุมชน และ

เอกชน มีส่วนร่วมในการนำเทคโนโลยีมาใช้ปรับปรุงระบบการตรวจติดตาม ประเมินผล เพิ่มงบประมาณทางการศึกษา ให้เอกชนมาร่วมลงทุน

2.4 แนวทางการดำเนินงานปฏิรูปการศึกษา กรมสามัญศึกษา

การปฏิรูปการศึกษาเป็นการพัฒนาการศึกษา บุคลากร กระบวนการ เรียนการสอนและอุปกรณ์การศึกษา ตลอดจนระบบการบริหารให้สามารถจัดการ เรียนการสอนได้อย่างมีคุณภาพ (กรมสามัญศึกษา, 2539)

ในการปฏิรูปการศึกษาของกรมสามัญศึกษา ส่วนหนึ่งต้องอาศัยเงินงบประมาณแผ่นดินมาดำเนินการ อีกส่วนหนึ่งอาจไม่จำเป็นต้องใช้เงินหรือรอเงินงบประมาณ การปรับปรุงบางอย่างอาจใช้เงินเพียงเล็กน้อย ซึ่งสถานศึกษา สามารถนำเงิน บำรุงการศึกษาของโรงเรียนมาดำเนินการได้ ดังนี้

1. ในส่วนที่ใช้เงินงบประมาณเพื่อการปฏิรูปโรงเรียน กรมสามัญศึกษา ได้รับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ให้จัดงบประมาณด้านปรับปรุงซ่อมแซม อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์ เครื่องคอมพิวเตอร์ ห้องปฏิบัติการภาษา อุปกรณ์ด้าน วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เพื่อเร่งปรับปรุงคุณภาพของโรงเรียน

2. ในส่วนของการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ดำเนินการเร่ง พัฒนาความรู้ ความสามารถ เจตคติและบทบาทของครู ผู้บริหารและบุคลากรอื่น ๆ ให้เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยรูปแบบ เนื้อหา วิธีการ และเทคโนโลยี ทันสมัย และจูงใจให้เข้ารับการพัฒนาส่งเสริมให้ได้รับสวัสดิการที่เหมาะสมด้วย วิธีการ ดังนี้

- 2.1 จัดให้ครูได้รับการประชุม อบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน ด้าน เทคนิค ทักษะ เพื่อพัฒนาวิสัยทัศน์ สร้างจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงาน ให้ทันต่อ สถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่

- 2.2 ปรับปรุงและพัฒนาหลักเกณฑ์และวิธีการสรรหาข้าราชการครู สายปฏิบัติการ สายบริหารให้ได้ผู้ที่มีความรู้ความสามารถและคุณสมบัติที่เหมาะสม ยิ่งขึ้น

2.3 สนับสนุนทุนการจัดทำผลงานทางวิชาการของครู โดยเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนควบคู่กัน

2.4 สนับสนุนการศึกษาต่อหรือการเป็นวิทยากรในและนอกสถานศึกษา

2.5 สนับสนุนด้านสวัสดิการและค่าตอบแทนที่เหมาะสม

3. ในด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน นอกเหนือจากการดำเนินการสอนตามระบบแล้ว ยังเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการกำหนดหลักสูตรตามแนวต้องการของท้องถิ่น เพื่อรักษาจารีตประเพณี ส่งเสริมวัฒนธรรมที่ดี และสืบทอดกันมา มีการสนับสนุน และให้โอกาสผู้ชำนาญการเฉพาะด้านการอาชีพในท้องถิ่นถ่ายทอดความดีงามสืบทอดไป โดยเร่งพัฒนากระบวนการเรียนรู้ ด้วยการจัดประสบการณ์ รูปแบบ วิธีการ เนื้อหาและเทคโนโลยีที่หลากหลายทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม และสอดคล้องกับแนวทางในการพัฒนาประเทศด้วยมาตรการต่าง ๆ เช่น สนับสนุนและส่งเสริมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนด้วยรูปแบบที่หลากหลาย เน้นให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ ริเริ่ม สร้างสรรค์แก้ปัญหา และทำงานเป็นกลุ่มในบรรยากาศประชาธิปไตย ส่งเสริมการฝึกปฏิบัติให้นักเรียนได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจากธรรมชาติ จากของจริง จากสถานการณ์จริง และแสวงหาความรู้ด้วยตนเองมากขึ้น สนับสนุน การจัดการศึกษาผ่านเครือข่ายต่าง ๆ เช่น ดาวเทียม คอมพิวเตอร์ ส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาและการจัดการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ ส่งเสริมการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ในด้านภาษา ศิลปวัฒนธรรมทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม อาชีพและความสามารถของชาวบ้านท้องถิ่น สนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ สื่อและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอน ส่งเสริมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ รวมทั้ง การวิจัยในโรงเรียนเพื่อพัฒนาคุณภาพคุณภาพการเรียนการสอน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งในและนอกชั้นเรียนโดยมีเป้าหมายปลูกฝังหล่อหลอม เสริมสร้าง ความมีวินัย ความรับผิดชอบ

ความอดทน ความซื่อสัตย์ ความเมตตา และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ปรับปรุง และพัฒนารูปแบบ การวัดผลการประเมินผล การแนะแนว ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ในระบบการบริหารการศึกษา กรมสามัญศึกษาได้ปรับปรุงและพัฒนาการบริหาร การจัดการทั้งในด้านรูปแบบ วิธีการ วิทยาการ เทคโนโลยี ข้อมูล สารสนเทศ รวมทั้งการส่งเสริมการกระจายความรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ไปสู่หน่วยงานระดับล่าง และชุมชน ด้วยการสนับสนุนแนวทางปฏิบัติ ดังนี้ พัฒนาระบบการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลและรายงานผลให้มี ประสิทธิภาพทันสมัย และชัดเจน มีเครือข่ายเชื่อมโยงติดต่อสื่อสารถึงกันทุกระดับ กระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่จังหวัดและโรงเรียนให้มากขึ้น ปรับปรุงกระบวนการบริหาร การปฏิบัติงาน และการประชาสัมพันธ์ ในหน่วยงานและสถานศึกษาให้เหมาะสม และส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ ในการดำเนินงาน

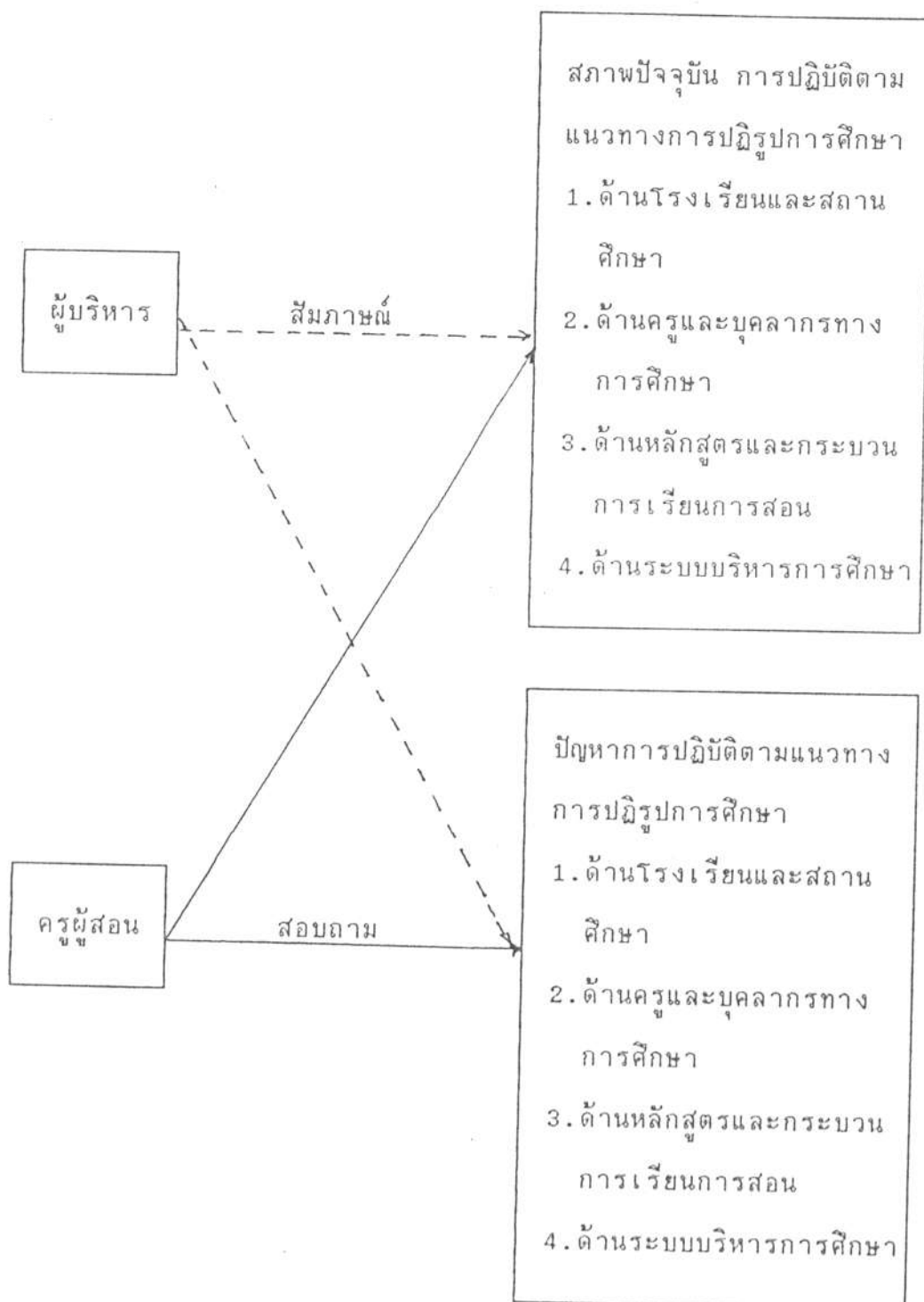
กรมสามัญศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานระดับกรม สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีหน้าที่จัดและส่งเสริมการมัธยมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ให้การศึกษาเป็นพื้นฐาน ในการพัฒนาประเทศทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง (กรมสามัญศึกษา, 2539)

ได้สนองนโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ โดยมีแนวทางการดำเนินงานตามนโยบายการ ปฏิรูปการศึกษา ทั้ง 4 ด้าน คือ (1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา กรมสามัญศึกษามีเป้าหมายที่จะปฏิรูปโรงเรียนให้มีบรรยากาศแห่งการเรียนรู้ด้วยการจัดสรรงบประมาณด้านอาคาร สถานที่ ซ่อมแซมครุภัณฑ์ และปรับปรุงห้องพิเศษต่าง ๆ เพื่อให้เป็นโรงเรียนที่มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของชุมชนและท้องถิ่น (2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา กรมสามัญศึกษามีเป้าหมายที่จะปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสังกัดให้มีวิสัยทัศน์ มีความรู้ความสามารถ มีเจตคติ และขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน (3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน กรมสามัญศึกษามีเป้าหมายที่จะปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของนักเรียน สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน วัฒนธรรมและประเพณีของท้องถิ่น และทันต่อเทคโนโลยีที่หลากหลาย ทันสมัย

โดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง (4) การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา กรม
สามัญศึกษามีเป้าหมายในการปฏิรูประบบบริหารการศึกษา ให้คล่องตัวด้วย
การกระจายอำนาจการบริหารและปรับปรุงกระบวนการบริหาร ส่งเสริมให้มี
การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ เพื่อความสะดวกรวดเร็ว และเอื้อต่อการปฏิบัติ
งาน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กรอบความคิด

การศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาการปฏิบัติตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษา
ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนและสถานศึกษา

ในเขตการศึกษา 11 อันประกอบด้วย 5 จังหวัดคือ นครราชสีมา ชัยภูมิ สุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ ไม่พบว่ามีงานวิจัยเกี่ยวกับโรงเรียนและสถานศึกษาโดยตรง แต่ก็มีงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องอื่นที่มีสภาพปฏิบัติ และปัญหาที่เกี่ยวข้องในด้านโรงเรียนและสถานศึกษาพอเทียบเคียงได้ดังนี้

นิยม รอดเนียม (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่องความต้องการของประชาชนในการรับบริการชุมชนและการให้การสนับสนุนโรงเรียนมัธยมศึกษา : ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัด ศรีสะเกษ โดยการสอบถามความคิดเห็น ของผู้ปกครอง นักเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดศรีสะเกษ ผลการวิจัยพบว่าด้านการศึกษา ประชาชนมีความต้องการค่อนข้างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง แนวความคิดด้านการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเอง ของประชาชนและนักเรียนแต่เป็นที่น่าสนใจว่า ความต้องการศึกษาผู้ใหญ่อยู่ในลำดับสุดท้าย ในด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ ประชาชนมีความต้องการด้านนี้สูงสุด ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการช่วยเหลือ กิจกรรมชุมชน ด้านอาคารสถานที่ และวัสดุอุปกรณ์ ประชาชนมีความต้องการในระดับค่อนข้างมาก ด้านศิลปวัฒนธรรม ประชาชนมีความต้องการระดับมาก และค่อนข้างมาก ปัญหาและอุปสรรค ในการรับบริการชุมชนและการสนับสนุนโรงเรียนมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่เป็น ปัญหาจากการสำรวจความต้องการของประชาชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน ปัญหาความยากจน และความรู้ความเข้าใจของประชาชน ในการรับบริการและการให้การสนับสนุนโรงเรียน

สมพร สุธิตถาพร (2538) ได้ทำการศึกษาเรื่องการศึกษาสภาพการปฏิบัติงานด้านวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดนครราชสีมา โดยการสอบถามผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 401 คน ผลของการวิจัย พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดนครราชสีมามีปัญหาเรื่องการปฏิบัติงานด้านวิชาการในโรงเรียน

สาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งเนื่องมาจาก อาคารสถานที่ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอนและสภาพสถานที่ไม่มีความเหมาะสมต่อการจัดการเรียนการสอน

ประกิต ประชูพรหม (2538) ได้ศึกษาการบริหารงาน วิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ โดยใช้แบบสอบถามผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ จำนวน 310 คน พบว่า โดยภาพรวมโรงเรียนมัธยมศึกษาจังหวัดชัยภูมิมีสภาพการบริหารงานวิชาการอยู่ในระดับปานกลางสภาพปัญหาในการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนพบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการส่วนหนึ่งเกี่ยวกับอาคารสถานที่ ซึ่งมีสภาพอาคารไม่เหมาะสม จำนวนห้องเรียนไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน ขาดแคลนห้องปฏิบัติการ โรงฝึกงานห้องสมุด และห้องโสตทัศนศึกษา

พิทักษ์ ศิริพรรณ (2540) ได้ศึกษางานด้านการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ โดยสอบถามผู้บริหารและครูผู้สอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ พบว่าการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ มีปัญหาการจัดการเรียนการสอนอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ส่วนหนึ่งเกิดจากปัญหาด้านวัสดุอุปกรณ์ ครุภัณฑ์และอาคารสถานที่ โดยมีปัญหามากใน 3 ด้าน คือ อาคารเรียนและห้องเรียนไม่เพียงพอขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ และครุภัณฑ์ และการจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ ไม่ทันต่อความต้องการ

จากการศึกษาผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านโรงเรียนและสถานศึกษา พอสรุปได้ว่าปัญหาด้านโรงเรียนและสถานศึกษามีสาเหตุของปัญหา คือ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน สภาพสถานที่ไม่มีความเหมาะสม จำนวนห้องเรียนไม่เพียงพอ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ และครุภัณฑ์ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำเป็นต้องมีการปฏิรูปการศึกษา ด้านโรงเรียนและสถานศึกษา เพื่อปรับปรุงอาคารสถานที่ และห้องเรียนให้เพียงพอ รวมทั้ง อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ตลอดจนตำราเรียนสำหรับค้นคว้า

2. งานวิจัยที่เกี่ยวกับครูและบุคลากรทางการศึกษา

มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้

บุญโชติ จันทร์สุพัฒน์ (2527) ได้วิจัยความต้องการในการพัฒนาบุคลากรครูประจำการของผู้บริหารการศึกษา และครูประจำการ สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 พบว่า ครูประจำการมีความต้องการในการพัฒนาตนเอง ในระดับมากที่สุดเรียงตามลำดับได้ดังนี้ คือ 1) นำผลการติดตามและประเมินผลการปฏิบัติงานของครูไปปรับปรุงการเรียนการสอนอย่างแท้จริง และใช้เกณฑ์การพิจารณาความดีความชอบประจำปีด้วย 2) จัดเนื้อหาการฝึกอบรมให้สามารถนำมาใช้ประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานได้อย่างแท้จริง 3) จัดให้ครูได้มีโอกาสไปดูงานในโรงเรียนตัวอย่างในระดับต่าง ๆ ที่มีผลงานดีเด่น 4) ให้มีคู่มือการปฏิบัติงานของครูทุกแขนงวิชา 5) ให้โรงเรียนพิจารณาความดีความชอบแก่ครูที่คิดค้นหรือประดิษฐ์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนเป็นกรณีพิเศษ 6) ให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของครูอย่างมีหลักเกณฑ์และสม่ำเสมอ 7) ให้มีห้องเพื่อบริการด้านวิชาการแก่ครูในโรงเรียนหรือกลุ่มโรงเรียน 8) ให้จัดห้องสมุดเป็นศูนย์ในการเผยแพร่ข่าวสารความรู้ใหม่แก่ครูในโรงเรียน 9) ให้โรงเรียนจัดบริการโสตทัศนวัสดุเพิ่มขึ้น 10) ให้มีการอบรมครูอย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ

กรมวิชาการ (2535) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมคุณลักษณะของครูประถม และมัธยมศึกษาตามสภาพที่เป็นจริง และเพื่อศึกษาปัญหา และอุปสรรคที่ทำให้การพัฒนา คุณลักษณะของครูให้สอดคล้องกับเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ คือผู้ บริหารโรงเรียน 12 คน และครูผู้สอน 728 คน จากโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กรมสามัญศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร สังกัดละ 3 โรงเรียน เก็บข้อมูลโดย วิธีสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่าทั้งครูและผู้บริหารประเมินปัจจัยที่ส่งเสริมให้ครูบรรลุเป้าหมายของการเป็นครูที่ดีตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู มี

5 ปัจจัยหลัก ได้แก่ เงินเดือนครู การจัดบรรยากาศในโรงเรียน ครูผู้สอนเอง นักเรียนและชุมชน สำหรับปัญหาและ อุปสรรคที่ทำให้การพัฒนาครูไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย มีปัญหาหลัก 2 ประการ คือ ครูได้รับมอบหมายงานมากเกินไป และครูได้รับค่าตอบแทนน้อย

ชาญณรงค์ ช่างษ์ (2535) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาบุคลากรในสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ เขตการศึกษา 11 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มผู้บริหารเห็นว่าสภาพการพัฒนาบุคลากร ปัจจุบันอยู่ในระดับน้อย 7 ด้าน คือ การปฐมนิเทศบุคลากรที่บรรจุใหม่ การศึกษาอบรมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมมนาทางวิชาการ การนิเทศสำนักงาน การเผยแพร่ข่าวสาร ทางวิชาการ การศึกษาดูงานและสังเกตวิธีการทำงาน และการแต่งตั้งโยกย้ายสับเปลี่ยน หน้าที่การงานอยู่ในระดับมากเพียง 1 ด้าน การศึกษาต่อหรือดูงานเพิ่มเติม ส่วนกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เห็นว่าสภาพการพัฒนาบุคลากรปัจจุบันอยู่ในระดับน้อยทั้ง 8 ด้าน สำหรับความต้องการในการพัฒนาบุคลากรนั้นทั้งกลุ่มผู้บริหารและกลุ่มผู้ปฏิบัติงานมีความเห็นตรงกันว่ามีความต้องการมากทั้ง 8 ด้าน ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาบุคลากรพบว่า ปัญหารุนแรง คือ ขาดงบประมาณและเครื่องมือเครื่องใช้ในกิจกรรมพัฒนาบุคลากร

สมเดช สิงห์เสนา (2536) ได้ทำการศึกษา เรื่องการพัฒนาบุคลากรครูในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า สภาพปัจจุบันในการพัฒนาบุคลากรครูมีการปฏิบัติในระดับ "มาก" เพียงด้านเดียว คือมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน นอกนั้นอยู่ในระดับ "น้อย" ด้านที่ปฏิบัติ น้อยที่สุด คือ การส่งเสริมให้เป็นสมาคมทางวิชาการ และที่เหลืออีก 6 ด้านปฏิบัติอยู่ในระดับ "น้อย" ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอรพินทร์ กุลประภา (2524) ปัญหาที่มากที่สุด 3 อันดับในการพัฒนาบุคลากรครู คือ

- 1) งบประมาณไม่เพียงพอ
- 2) ขาดการวิเคราะห์วิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนการสอน
- 3) เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ

จากการศึกษาเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาบุคลากร ครูพบว่ามีความต้องการในระดับมากทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะด้านการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียน ด้านการประเมินผล ประสิทธิภาพการทำงานของครู และด้านการอบรม การประชุม สัมมนาทางวิชาการ

พล บุญอยู่ (2537) ได้ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา ความต้องการ และข้อเสนอแนะในการพัฒนาบุคลากรครู ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดขอนแก่น โดยสอบถามผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 535 คน ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาในการพัฒนา บุคลากรครู ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนไม่เพียงพอ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนางานไม่เพียงพอและขาดทิศทาง เป้าหมายที่ชัดเจน และมีความต้องการในการพัฒนา 3 ด้าน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียน การประเมินประสิทธิภาพ การทำงานของครู และการนิเทศภายใน โรงเรียนแต่ละโรงเรียนควรจัดงบประมาณให้เพียงพอ ให้โอกาสศึกษางาน ตลอดจนฝึกการตัดสินใจของผู้รักษาการแทนจากการศึกษาผลงานวิจัย สรุปได้ว่า สภาพการปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาบุคลากรส่วนใหญ่ยังมีการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย ปัญหาที่พบคือ การขาดงบประมาณในการพัฒนาบุคลากรผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญของการพัฒนาบุคลากร ไม่มีการนำผลการติดตามประเมินผลไปปรับปรุงการเรียนการสอน ไม่มีการวางแผนงานโครงการในการพัฒนาบุคลากร ควรเปิดโอกาสให้ครูได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานบุคคล สนับสนุนและส่งเสริมให้ครูเข้ารับการอบรมสัมมนาทางวิชาการทั้งในและนอกโรงเรียน โดยเฉพาะด้านหลักสูตรและเทคนิควิธีสอน เพิ่มจำนวนบุคลากร และจัดสวัสดิการต่าง ๆ เพื่อให้ครูเกิดขวัญและกำลังใจในการทำงาน

3. งานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

ในเรื่องเกี่ยวกับหลักสูตร และกระบวนการเรียนการสอนได้มีผู้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการใช้และการบริหารหลักสูตร รวมถึงปัญหาการจัดการเรียนการสอนไว้ ดังนี้

สุพล วังสินธุ์ (2531) ได้ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการของโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในเขตการศึกษา 10 โดยการสอบถามความคิดเห็น ของผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนผู้นำการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนผู้นำหลักสูตรยังมีปัญหาในการใช้แหล่งวิทยาการและสถาน ประกอบการ การผลิตสื่อการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา การบริหารวัสดุอุปกรณ์การศึกษา และห้องสมุด การจัดสอนซ่อมเสริม ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดงบประมาณด้านการเงิน ขาดการประสานงาน ขาดแหล่งวิทยาการ และสถานประกอบการ ขาดความร่วมมือ และขาดการวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพ

กรมวิชาการ (2532) ได้สังเคราะห์การวิจัยหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 พบว่า ปัญหาด้านการใช้หลักสูตรโรงเรียนยังไม่สามารถจัดวิชาเลือกตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน โรงเรียนไม่สามารถจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบริหารหลักสูตรได้อย่างครบถ้วน โรงเรียนจัดสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนไม่ครบและไม่เพียงพอ และการจัดการเรียนการสอนเน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการในด้านผลการใช้หลักสูตร พบว่านักเรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานยังไม่เพียงพอในการดำรงชีวิต นักเรียนยังไม่มีค่านิยมและจริยธรรมที่พึงประสงค์ และนักเรียนไม่มีความสามารถเฝ้าหาความรู้อย่างมีหลักการ ส่วนด้านองค์ประกอบที่สนับสนุนการใช้หลักสูตร ได้พบปัญหาเกี่ยวกับระเบียบการวัดผลสอดคล้องกับการประเมินเพื่อการพัฒนา รายละเอียดของระเบียบการวัดผลมีเงื่อนไขมากเกินไป การประเมินผลบางด้านทำได้ยาก เช่น ด้านจิตพิสัย และการประเมินผลก่อนเรียน ครูใช้ระเบียบการวัดผลไม่สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด การดำเนินงานด้านการแนะแนวอยู่ในระดับที่ดี หนังสือเรียนในบางรายวิชาไม่มีคุณภาพ เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปศึกษา ภาษาอังกฤษ สุขศึกษา การงาน เกษตรกรรม คู่มือประกอบหนังสือเรียนมีคุณภาพ ครูมีเจตคติที่ดีต่อหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ครูยังไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้บรรลุจุดประสงค์

และจุดหมายของหลักสูตร และครูยังไม่ประพัตินเป็นแบบอย่างที่ดี

ทวี บรรจง (2534) ได้ติดตามผลการใช้หลักสูตรของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 11 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ปีการศึกษา 2534 โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและสอบถามความคิดเห็นหัวหน้าหมวดวิชาและครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 11 จำนวน 382 คน ผลของการวิจัยพบว่า ปัญหาเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร ปัญหาที่พบ คือ ครูไม่เข้าใจเกี่ยวกับการเขียนแผนการสอน และการสอนที่เน้นกระบวนการ เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรไม่เพียงพอ แผนการสอนที่ครูใช้ไม่ได้จัดทำเอง เป็นแผนการสอนของกลุ่มโรงเรียน ปัญหาเกี่ยวกับการสอน พบว่า การจัดการเรียนการสอนต้องใช้เวลามากเตรียมการสอนมาก ใช้สื่อการสอนมาก นักเรียนมีวัสดุประกอบการเรียนไม่พร้อม เช่น แบบเรียน และนักเรียนที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ครูยังไม่เข้าใจวิธีการสอนที่เน้นกระบวนการ ยังยึดติดเนื้อหาเป็นสำคัญ ด้านการวัดผลและประเมินผล ปัญหาที่พบคือ ครูยังมีความสับสนเกี่ยวกับระเบียบการวัดผล โรงเรียนขาดข้อสอบที่ใช้วัดกระบวนการ ส่วนปัญหาด้านอื่น ๆ พบว่า โรงเรียนขาดอุปกรณ์การสอน และครูขาดความรู้ในการผลิตสื่อการสอน ครูมีคาบสอนมากขาดการนิเทศภายใน เกี่ยวกับการชี้แจงด้านหลักสูตรจากผู้บริหารไปสู่ปฏิบัติ

สุวรรณ ศำสนะ (2534) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรในด้านการเตรียมความพร้อม การจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรของโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร เขตการศึกษา 9 โดยสอบถามผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน นักเรียน และผู้ปกครองนักเรียนผลการวิจัยสรุปได้ว่า โรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตรได้ปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ในด้านการชี้แจงบุคลากรในโรงเรียนเกี่ยวกับการใช้หลักสูตร การให้การอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรแก่บุคลากร การจัดกิจกรรมตามโครงสร้างหลักสูตร การจัดให้มีวิชาเลือกหลากหลาย โรงเรียนมีปัญหาอยู่ในระดับมากเกี่ยวกับการจัดเอกสารหลักสูตร ให้ความ

เพียงพอและทันเวลาใช้ การจัดให้มีวิชาเลือกหลากหลาย

กรมวิชาการ (2535) ได้ศึกษาสภาพกระบวนการรวมทั้งปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไข การจัดทำวิชาที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการสัมภาษณ์และสอบถามครูวิชาการของโรงเรียนมัธยมศึกษา ศึกษานิเทศก์ และนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนได้จัดทำหลักสูตรวิชาชีพท้องถิ่น ในลักษณะคู่มือครูมากที่สุด รองลงมาคือ หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือเรียนและหลักสูตร ในการเรียนการสอนพบว่า ครูผู้สอนรายวิชาท้องถิ่นใช้วิธีการสอนหลายวิธีได้แก่ การใช้สื่อการเรียนการสอนที่เป็นของจริง และรูปภาพประกอบการสอน สาธิตการใช้เครื่องมือ ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเป็นต้น ปัญหาอุปสรรคในการจัดทำรายวิชาท้องถิ่น คือ โรงเรียนไม่มีความพร้อมทางด้านบุคลากร สถานที่ อุปกรณ์ และวัสดุ โรงเรียนไม่ได้รับการนิเทศ การจัดทำหลักสูตร และครูมีภาระในการสอนมาก

พิชัย ละมณชัย และคณะ (2538) ได้ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ในโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ โดยการสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนและครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นว่าเป็นปัญหาซึ่งมีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คือ ครู เข้มงวดในระเบียบวินัยมากเกินไป ครูออกข้อสอบยาก นักเรียนเหน็ดเหนื่อยจากการเดินทาง เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกล โรงเรียนไม่มีการจัดสอนเสริม หรือสอนพิเศษ นักเรียนไม่กล้าแสดงออก และนักเรียนคุยกันระหว่างเรียน ส่วนครูมีความคิดเห็นว่า สิ่งที่มีผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คือ ครูขาดอุปกรณ์การสอน ห้องเรียนมีขนาดเล็ก แต่นักเรียนมีเป็นจำนวนมาก โรงเรียนมีกิจกรรมมากเกินไปโรงเรียนไม่จัดสอนพิเศษ ในท้องถิ่นไม่มีที่เรียนพิเศษ โรงเรียนไม่มีบรรยากาศทางวิชาการ นักเรียนไม่กล้าแสดงออกนักเรียนมีอุปกรณ์การเรียนไม่เพียงพอ ครูขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน และการแบ่งงบประมาณมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนน้อยเกินไป

จากการศึกษาผลงานวิจัยด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนสรุปได้ว่าการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของโรงเรียนยังมีปัญหาการปฏิบัติอยู่หลายด้าน โรงเรียนยังไม่สามารถจัดวิชาเลือกตามความถนัดและความสนใจของผู้เรียน การสอนยังเน้นเนื้อหามากกว่ากระบวนการ เนื่องจากครูยังไม่เข้าใจในหลักสูตร หนังสือเรียนในบางรายวิชายังไม่มีคุณภาพ โดยเฉพาะในรายวิชาท้องถิ่น ยังไม่มีการสร้างหลักสูตรขึ้นใช้ในโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนไม่ได้รับการนิเทศการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ผลการวิจัยในเขตการศึกษา 11 และในจังหวัดชัยภูมิ ยังพบว่า ครูไม่เข้าใจเกี่ยวกับการสอนที่เน้นกระบวนการ ขาดสื่อและวัสดุประกอบการเรียน ขาดการนิเทศชี้แจงด้านหลักสูตร โรงเรียนมีกิจกรรมมากเกินไป ทำให้การจัดการเรียนการสอนไม่เต็มที่ และงบประมาณที่ได้รับเพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอนก็ไม่เพียงพอ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวกับระบบบริหารการศึกษา

ในเรื่องที่เกี่ยวกับระบบบริหารการศึกษาได้มีผู้ทำการวิจัย เกี่ยวกับการจัดการศึกษา และปัญหาการบริหารการศึกษาไว้ ดังนี้

ประกาศ เ็นกลาง (2525) ได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการตามความคิดเห็นของผู้ช่วยผู้บริหารฝ่ายวิชาการ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการศึกษา 11 พบว่า เอกสารประกอบการใช้หลักสูตรมีไม่เพียงพอหรือส่งมาไม่ทันกำหนด ครูขาดความรู้ความเข้าใจในหลักสูตรใหม่ งบประมาณไม่เพียงพอ ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ ไม่มีอำนาจในการควบคุมการเรียนการสอน ครูมีน้อย และไม่เปลี่ยนแปลงวิธีสอน ครูไม่เข้าใจระเบียบการวัดและการประเมินผล ขาดการนิเทศ จัดกิจกรรมไม่เป็นไปตามหลักสูตรและไม่สนองความต้องการผู้เรียน

แสงดาว คงนาวัง (2531) ได้ศึกษาการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ โดยการใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจ กับผู้บริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ และนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก

สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ มีสาเหตุจากหลายประการ เช่น ความยากจนของบิดามารดา ผู้ปกครองนักเรียนต้องการให้รัฐจัดการ ศึกษาแบบให้เปล่า นักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่ขาดแคลน จึงไม่ได้รับการเอาใจใส่จากบิดามารดา ในด้านการเรียน ครูผู้สอนมีหน้าที่นอกเหนือจากการสอนคนละหลาย ๆ อย่างโรงเรียนต้องการตำแหน่งครูเพิ่ม เพื่อแบ่งเบาภาระครูปฏิบัติ การสอน นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในรายวิชาภาษาไทย การงานอาชีพ พลานามัย และสังคมศึกษา ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ

พนม พงษ์ไพบูลย์ (2533) ได้ทำการศึกษา เรื่อง ระบบการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ ผลการวิจัยพบว่า ระบบการศึกษาของชาติจะต้องมีการปรับปรุงมุ่งหมายและ แนวทางการจัดการศึกษาเสียใหม่ เพื่อให้สามารถพัฒนาพลเมืองของประเทศได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของประเทศในอนาคต โดยรูปแบบและระบบการศึกษาที่พึงประสงค์ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ ควรมีลักษณะ ดังนี้

1) จุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาพลเมืองของประเทศใน 2 ด้าน คือ ทั้งในด้านคุณสมบัติของความเป็นมนุษย์ที่มีปัญญา มีคุณธรรม และมีความสามารถพื้นฐาน หรือศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองและสังคมต่อไป และใน ด้านความสามารถในการประกอบอาชีพ หรือเป็นกำลังแรงงาน สำหรับการพัฒนา เศรษฐกิจของประเทศในอนาคต

2) หลักการจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว ควรมีหลัก การจัดการศึกษาที่สำคัญ 4 ประการ

ก. หลักความกว้างขวางและเป็นธรรม

ข. หลักความสมดุล

ค. หลักความสอดคล้อง

ง. หลักความหลากหลาย

3) วิธีจัดการศึกษา โครงสร้างของระบบการศึกษาต้องมีความยืดหยุ่น ให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความพร้อม ได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลา

และตลอดชีวิต มีเครือข่ายของการเรียนรู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้ประเภทต่างๆ จากแหล่งต่าง ๆ ไปยังผู้บริการได้อย่างต่อเนื่อง สำหรับระบบโรงเรียนนั้นต้องปรับให้สามารถบริการการศึกษาได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้นทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และกึ่งระบบโรงเรียน ระบบการศึกษาศึกษาใหม่ ต้องมีเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และหลักการที่กล่าวมาแล้ว และในการบริหารต้องกระจายอำนาจให้ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด

กรมวิชาการ (2535) ได้ศึกษาเรื่องแนวคิดการจัดการศึกษาของไทยในทศวรรษหน้า โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านเศรษฐกิจ การเมือง การศึกษา และวิทยาศาสตร์ จำนวน 32 ท่าน ในเรื่องการจัดการศึกษาของไทยในอนาคต ผลการวิจัยพบว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เป้าหมายของการจัดการศึกษาในอนาคตยังคงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทุกด้านทั้งด้านสติปัญญา จิตใจ ร่างกายและสังคม ให้บรรลุถึงขีดสุดของศักยภาพแต่ละบุคคล โดยใช้กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตเป็นตัวเสริมความสามารถในการรับผลิตและใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เชี่ยวชาญส่วนใหญ่มีความสอดคล้องกันว่าควรดำเนิน ดังนี้

1) ผู้บริหารระดับประเทศ โดยเฉพาะนายกรัฐมนตรี ต้องให้ความสนใจและเห็นความสำคัญในการแก้ปัญหาการศึกษาอย่างจริงจัง และองค์กรที่ทำหน้าที่ดูแลการศึกษาของชาติควรมีองค์กรเดียวทำหน้าที่วางแผน ประสานงานและสนับสนุนด้านวิชาการ รวมทั้งกำหนดและควบคุมมาตรฐานกลาง ส่วนด้านบริหารรัฐไม่ควรผูกขาดอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ควรมีการกระจายความรับผิดชอบและการตัดสินใจสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น

2) ครูควรเป็นคนทันสมัย รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลง มีบุคลิกภาพเป็นแม่แบบที่ดี มีวิญาณของความเป็นครู รู้หลักจิตวิทยา สามารถทำหน้าที่เป็นผู้นำกับประสานงานและอำนวยความสะดวก (facilitation) ซึ่งควรมีเกณฑ์

การคัดเลือกครูจากผู้ที่มีความสามารถสูง มีความตั้งใจและรักอาชีพครู ส่วนครูประจำการควรจัดฝึกอบรมอยู่เสมอ รวมทั้งจัดสวัสดิการที่ดีและเหมาะสมแก่ครู

3) กระบวนการเรียนการสอน ครูควรยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง สอนเน้นการคิดมากกว่าการจำ และเปลี่ยนจากการสอนแบบบรรยายมาเป็นให้เด็กมีส่วนร่วมอภิปราย และ ทำงานกลุ่ม บรรยายภาคในห้องเรียน อาจไม่จำเป็นต้องนั่งเรียงแถวในชั้นเรียนอีกต่อไป นอกจากนี้ควรเน้นการจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรให้มากขึ้น

4) หลักสูตรควรจัดให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน และท้องถิ่น โดยมุ่งให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตน และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันอย่างมีเหตุผล โครงสร้างหลักสูตร ควรประกอบ ด้วยวิชาแกน และวิชาเลือก โดยวิชาแกน บังคับให้เรียนเหมือนกันทั่วประเทศ และรัฐส่วนกลางเป็นผู้จัดทำ ได้แก่ วิชาวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมและภาษา เป็นต้น ส่วนวิชาเลือก ควรให้ท้องถิ่นเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำ โดยมี ส่วนกลางทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการและงบประมาณ

5) สื่อการเรียนการสอนควรจัดให้หลากหลาย ส่งเสริมและสนับสนุนให้ เอกชนและท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำ ส่วนกรมวิชาการควรมีบทบาทและหน้าที่ในการติดตามและควบคุมเพื่อให้สื่อได้มาตรฐานกลาง

6) นอกเหนือจากด้านการบริหาร ครู กระบวนการเรียนการสอนหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอนแล้ว ปัจจัยด้านอื่นๆ เช่น โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสื่อมวลชนก็นับว่ามีบทบาทและมีส่วนช่วยให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จ ดังนั้นจึงควรระดมสรรพกำลังจากสถาบันต่าง ๆ ในสังคมให้มีการประสานสัมพันธ์กันในการจัดการศึกษา

กรมวิชาการ (2536) ได้ศึกษาแนวคิดและแนวปฏิบัติที่น่าจะเป็นไปได้สำหรับการจัดการศึกษา ในทศวรรษหน้า โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้าน เศรษฐกิจ การเมือง วิทยาศาสตร์ และการศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชน และ สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นผู้บริหาร และนักวิชาการศึกษา จากผลการวิจัยพบว่า

แนวปฏิบัติที่น่าจะเป็นไปได้สำหรับการจัดการ ศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการคือ เป้าหมายของการจัดการศึกษาในทศวรรษหน้า โดยยึดหลักการศึกษาที่มุ่งพัฒนาคน กำหนดคนเป็นศูนย์กลาง ยุทธวิธีในการจัดการศึกษา กำหนดเป็น 5 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารการศึกษา ปรับระบบการบริหารการศึกษาให้เป็นเอกภาพ จัดการศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาส และต่อเนื่องทุกระดับ ทั้งในและนอกระบบ สนับสนุน ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา พัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพ และมีหน่วย วิจัยระดับชาติ (2) ด้านหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ให้ปรับ เนื้อหาสาระให้สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนที่จะนำไปใช้ได้ และทันสมัย โครงสร้างหลักสูตรต้องกว้างและยืดหยุ่น ตำรามีหลากหลายไม่กำหนดตายตัว ยึด ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นวิธีการมากกว่าเนื้อหา (3) ผู้เรียนเป็นกลุ่มคนที่สนใจ ไม่จำกัดอายุ เป็นการให้การศึกษาตลอดชีวิต (4) ครูผู้สอนต้องได้รับการพัฒนา ตลอดเวลา (5) แนวทางอื่น ๆ ได้แก่ การพัฒนาความต้องการขั้น พื้นฐาน ของคนในชาติให้สมบูรณ์ ผู้บริหารโรงเรียนควรได้รับการพัฒนาให้เหมาะสมและ ให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างจริงจัง

จากผลการวิจัยสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในยุคปัจจุบัน ควรจะมีองค์ กรที่ทำหน้าที่ ดูแลการศึกษาชาติเพียงองค์กรเดียว แต่ด้านการบริหารควร กระจายความรับผิดชอบ และการตัดสินใจสู่ท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้ผู้ปกครอง เอกชน สถานประกอบการในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพิ่มบทบาทในการให้การศึกษาแก่ผู้ด้อยโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนตามความสนใจ ความพร้อม ได้อย่างต่อเนื่อง ตลอดเวลาและตลอดชีวิต และแสงดาว คงนาวิง (2531) ยังได้สรุปผลการวิจัย เรื่องการจัดการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดชัยภูมิ พบว่า อัตราการเรียนต่อของนักเรียนลดลง เนื่องจากปัญหาความ ยากจนของบิดามารดา ผลการเรียนของนักเรียนบางรายวิชาต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของ ประเทศ แต่การบริหารหลักสูตรและการมีส่วนร่วมกับชุมชน โรงเรียนสามารถทำ ได้ในระดับดี โดยภาพรวมแล้วขวัญและกำลังใจของครูอยู่ในระดับดี แม้ว่าจะมี หน้าที่คนละหลาย ๆ อย่างก็ตาม จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ข้อกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาตามที่ผู้วิจัยได้เสนอไปแล้วนั้น พอจะสรุปถึงปัญหาที่พบในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของนักวิชาการและนักการศึกษา และตรงกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ ทั้ง 4 ด้าน ตามลำดับ ดังนี้

1) การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา งานวิจัยของประภิต ประยูรพรหม (2538) และ พัทธ์ชัย ศิริพรรณ (2540) พบว่าโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาในจังหวัดชัยภูมิ มีปัญหาในการจัดการเรียนการสอน และการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน เนื่องจากอาคารสถานที่ไม่เหมาะสม ห้องเรียนไม่เพียงพอ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และครุภัณฑ์ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร (2538) ที่ว่ารัฐต้องจัดสรรอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องทดลองวิทยาศาสตร์ ตลอดจนตำราเรียนสำหรับค้นคว้าในห้องสมุดให้เพียงพอ จึงตรงกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการด้านที่ 1 นั่นก็คือ การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

2) การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา จากการศึกษางานวิจัยของแสงดาวคงนาวิง (2531) พบว่าปัญหาการจัดการศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดชัยภูมิ ที่เกี่ยวกับครู คือ ครูมีหน้าที่นอกเหนือจากการสอน คนละหลาย ๆ อย่างโรงเรียนต้องการตำแหน่งครูเพิ่ม เพื่อช่วยแบ่งเบาภาระ นอกจากนี้ บุญโชติ จันทรสุวัฒน์ (2527) พบว่า ครูประจำการต้องการพัฒนาตนเอง โดยการให้มีการจัดการฝึกอบรม และไปศึกษาดูงานอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของคณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร (2535-2537) และ กมล สุดประเสริฐ (2538) ที่ว่าการผลิตครูที่มีความรู้ความสามารถยังไม่พอกับความต้องการ ครูบางประเภทยังขาดคุณภาพ รัฐต้องจัดสวัสดิการทุกรูปแบบ ให้ครูเกิดขวัญและกำลังใจ และเพื่อให้ระบบการศึกษามีมาตรฐานจะต้องมีการพัฒนาคุณภาพของครูด้วยจึงตรงกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาด้านที่ 2 คือ การปฏิรูปครูและบุคลากรทางด้านการศึกษา เพื่อเร่งปฏิรูประบบการผลิต การสรรหา และการพัฒนาครู

3) การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน งานวิจัยของ พิชัย ละแมนชัย และคณะ (2538) พบว่า ปัญหาการจัดการเรียนการสอนใน โรงเรียน สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดชัยภูมิ เกิดจากครูเข้มงวดในระเบียบ วินัยมากเกินไป ครูออกข้อสอบยาก โรงเรียนไม่จัดสอนเสริมพิเศษ และมี กิจกรรมมากเกินไป จึงไม่ได้เรียนเต็มที่และกรมวิชาการ (2532) ได้สังเคราะห์ การวิจัยหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 พบว่า โรงเรียนไม่สามารถจัดวิชาเลือกตามความถนัดของผู้เรียน ครูใช้ระเบียบการวัดผล ไม่ สอดคล้องกับจุดประสงค์ที่ต้องการวัด นอกนั้น ทวี บรรจง (2534) ยังพบว่า เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตรไม่เพียงพอ และโรงเรียนขาดข้อสอบที่ใช้วัดกระบวนการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของเกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2540) ที่ว่า รัฐควร ปฏิรูปรูปแบบการจัดการศึกษา จัดหลักสูตรการเรียนการสอนให้เหมาะสม และ สอดคล้องกับลักษณะของเด็กแต่ละกลุ่มตามความสามารถในการเรียนรู้ จึงตรง กับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาด้านที่ 3 คือ การปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการ เรียนการสอน เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา

4) การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา จากงานวิจัยของ พนม พงษ์ไพบูลย์ (2533) พบว่า รูปแบบและระบบการศึกษาที่พึงประสงค์ เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ของชาติในการบริหารการศึกษาดึงกระจายอำนาจให้ชุมชนได้ เข้ามามีส่วนร่วม มากที่สุด และกรมวิชาการ (2535) ได้ศึกษาแนวคิดการจัดการศึกษาของไทยใน ทศวรรษหน้า พบว่า รัฐไม่ควรผูกขาดอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ควรมีการกระจาย ความรับผิดชอบและการตัดสินใจสู่ท้องถิ่นให้มากขึ้น นอกนั้นประกาศ เช่นกลาง (2525) พบว่า ปัญหาการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตการ ศึกษา 11 ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากผู้ช่วยฝ่ายวิชาการไม่มีอำนาจอย่างแท้จริง ใน การตัดสินใจและควบคุมการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คณะกรรมการการศึกษา สภาผู้แทนราษฎร (2535-2537) ที่ว่า ระบบ การจัดการศึกษาของชาติยังไม่มีกระจายอำนาจรัฐควรมีการกระจายอำนาจ ในการบริหารไปสู่ภูมิภาค และ สิปปนนท์ เกตุทัต (2538) ได้เสนอว่าใน

การปฏิรูปการศึกษา ควรมีการระดมสรรพกำลังจากทุกส่วนของสังคมมาสนับสนุนการศึกษา จึงตรงกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาด้านที่ 4 คือ การปฏิรูประบบบริหารการศึกษา เพื่อบูรณาการอำนาจให้สถานศึกษามีอำนาจตัดสินใจด้านการบริหารการศึกษา ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา